

DEZVOLTAREA GÂNDIRII LATERALE LA COPILUL PREȘCOLAR – CONTEXTE ȘI INSTRUMENTE

Prof. Înv. Preșc. Baci Laura
Școala Primară „Sf. Ioan cel Nou de la Suceava”

Într-o lume aflată într-o continuă schimbare, într-o societate democratică și deschisă, în care informația abundă în toate domeniile, copiii trebuie să învețe să folosească această informație, să o discearnă, să utilizeze toate instrumentele pe care le dețin astfel încât să găsească soluții practice la probleme, să găsească noi căi de a se exprima, să aibă curajul să își expună punctele de vedere, chiar dacă acestea par la început de neacceptat. Asta înseamnă că ei trebuie să își dezvolte gândirea laterală, gândirea critică, creativitatea, abilitatea de a rezolva probleme într-un mod constructiv, eficient.

Edward de Bono (2015), o autoritate în ceea ce privește abordarea gândirii creative, vorbește despre gândirea laterală ca fiind în strânsă legătură cu intuiția, creativitatea și umorul. Deși intuiția, creativitatea, umorul și gândirea laterală au aceeași bază, primele trei însă, reprezintă daruri înnăscute, cea din urmă este un mod de folosire a minții, un proces deliberat care poate fi exersat și îmbunătățit.

În vreme ce cultura se ocupă cu consacrarea anumitor idei, iar educația se axează pe comunicarea acestor idei consacrate, putem spune că ambele urmăresc același țel, acela de actualizare a ideilor. Schimbarea ideilor însă poate avea loc doar în urma apariției unui conflict, acela între confruntarea unor idei opuse. Cea mai bună metodă de schimbare a ideilor vine din interior, prin rearanjarea internă a informațiilor într-un mod intuitiv.

Putem să ne imaginăm că mintea este o mașinărie care manevrează informația, asemeni unui computer, însă o mașină are anumite limitări, pe când mintea este un mediu care îi permite informației să se autoorganizeze sub forma unor modele. Intuiția și umorul reprezintă modalități de restructurare a acestui sistem de modele, iar creativitatea este cea care ajută la restructurare prin evitarea modelelor constrângătoare. Gândirea laterală le include pe toate cele trei, restructurând, evitând modelele învechite și generând modele noi.

De multe ori, gândirea laterală este confundată cu creativitatea, însă aceasta din urmă se rezumă la descrierea unui rezultat, pe când, gândirea laterală se rezumă la descrierea unui proces. Un rezultat nu poate fi decât admirat, pe când un proces poate fi și folosit. Pentru a înțelege mai

bine diferența dintre creativitate și gândire laterală, putem să ne gândim la realizarea unei uși. O persoană creativă va realiza o ușă în formă de triunghi. Este cu adevărat o idee creativă, nemaivăzută, însă mai puțin eficientă decât o ușă dreptunghiulară. O astfel de perspectivă poate fi justificată în lumea artei, unde creativitatea implică sensibilitate artistică și darul expresivității, dar viziunea aceasta își pierde utilitatea în afara lumii artistice. Creativitatea a devenit foarte apreciată, însă pentru a fi utilă trebuie văzută ca pe o modalitate de a ne folosi mintea.

Majoritatea oamenilor cred că gândirea verticală tradițională, bazată pe secvențialitate, pe urmarea unor pattern-uri, a unori pași, este singurul mod de gândire eficient, însă gândirea laterală sporește eficiența gândirii verticale. Gândirea laterală diferă de gândirea tradițională prin diferite aspecte. Gândirea verticală, în general, optează pentru cea mai promițătoare abordare a unei probleme, pe când gândirea laterală urmărește trasarea cât mai multor abordări alternative. În cazul rezolvării unei probleme, gândirea verticală abordează o anumită tehnică, îndreptându-se într-o direcție bine definită, pe când gândirea laterală înaintea din plăcerea de a înainta și de a găsi cât mai multe alternative, oportunități. Gândirea verticală pune la punct un experiment pentru a obține un anumit efect, iar gândirea laterală pune la punct un experiment pentru a crea oportunitatea de a obține noi idei. Uneori gândirea laterală este privită într-un mod negativ, deoarece se crede că este pusă în pericol gândirea verticală, însă cele două procese nu sunt deloc antagonice, ci complementare. Gândirea laterală este necesară pentru generarea de idei și abordări, iar gândirea verticală pentru a le aborda, pentru a le pune în practică. Necesitatea întrepătrunderii celor două abordări reiese și din faptul că gândirea laterală sporește eficiența gândirii verticale oferindu-i mai multe opțiuni, dar și pentru că gândirea verticală mărește eficiența gândirii laterale dând o bună utilizare ideilor generate.

Deși unii oameni sunt înzestrați cu o înclinație vădită pentru gândirea laterală, aceasta poate fi dobândită, exersată și privită ca o atitudine a minții.

Având în vedere că în primii ani de viață, plasticitatea creierului – capacitatea lui de a „spori” competențe, valori și comportamente care, mai târziu, vor deveni obiceiuri – este la apogeu, dezvoltarea gândirii laterale poate începe încă de la vârsta preșcolară prin diferite tehnici, instrumente concretizate prin joc, acesta fiind cea mai eficientă modalitate de învățare a preșcolarului.

Preșcolarul este în sine un conglomerat de energii pozitive, curiozitate de a cunoaște lumea, originalitate, creativitate. Este important ca noi, dascălii, să stimulăm mintea

preșcolarului pe toate ariile posibile, astfel încât această perioadă de tranziție către școală să fie un câștig.

Gândirea laterală poate fi dezvoltată la preșcolari, prin dezvoltarea competenței de a face conexiuni între elemente din lumea vie, din natură, dar și prin dezvoltarea abilității de a găsi utilități diverse pentru anumite obiecte, elemente din spațiul înconjurător. Încurajând flexibilitatea gândirii copiilor prin acceptarea răspunsurilor originale și diferite, cât și încurajarea argumentării, pot servi gândirii laterale a copilului. De asemenea, preșcolarii pot fi încurajați să inventeze lucruri, să pună cap la cap obiecte pentru a rezulta obiecte inovative, să construiască utilizând diverse materiale, sau pur și simplu să își pună pe hârtie visurile.

Câteva dintre jocurile care pot fi aplicate la preșcolari pentru dezvoltarea gândirii practice, vor fi enumerate și descrise în continuare. Ele pot fi adaptate în funcție de vârsta preșcolarilor și în funcție de contextul de învățare.

„Ce nu putem face cu..”

Într-o cutie vor fi puse obiecte diverse folosite zi de zi (un umerăș de haine, o bandă scotch, un elastic de păr, un săpun ș.a). Copiii așezați în cerc, vor alege pe rând din cutie câte un obiect, după care îl vor analiza, vor spune ce culoare are, cum este la pipăit, ce miros are? Apoi îl vor da din mână în mână obiectul, iar fiecare dintre aceștia vor specifica ce nu se poate face cu obiectul respectiv, sau care sunt neajunsurile acestuia. Ideile pot fi trăsnite și inteligente, cum ar fi: „Problema cu acest elastic de păr este..că te trage de păr când ți-l strângi” sau că nu se potrivește unui elefant”. Vom considera că este mai ușor și la îndemână să spună ce se poate face cu acel obiect, de aceea în felul acesta se declanșează tot felul de idei pentru runda următoare, când copiii vor spune cu ce poate fi îmbunătățit obiectul respectiv.

„Imaginează-ți că...”

Uneori ideile noi apar pornindu-se de la situații ipotetice – indiferent dacă sunt plauzibile sau absurde.

Următorul joc poate fi adaptat în funcție de vârstă și temă. Cerințele acestui joc sunt potrivite pentru tema „Meseriile”.

Copiii vor extrage dintr-un bol un bilețel care va fi citit de către educatoare, pe care este scrisă o situație ipotetică, cum ar fi: „Imaginează-ți că ești constructor și trebuie să construiești o casă fără uși” Gândește-te cum ar putea fi construită aceasta astfel încât oamenii să poată ieși afară?” sau „Imaginează-ți că ești un bucătar și trebuie să gătești ceva pentru

„Întrebări magice”

Imaginația copilului va fi stimulată prin formularea de întrebări neobișnuite, cum ar fi:

- ✚ Imaginează-ți că ai găsit o poartă secretă ascunsă într-un colț al grădinii; Unde ar putea duce?
- ✚ Dacă jucăria specială a copilului dvs.dobândește dintr-o dată puteri magice, care ar putea fi acestea?
- ✚ Ce-ar fi dacă ai descoperi cea mai misterioasă casă din lume? Cum ar arăta?

„Praful magic”

Copiii vor fi puși în situația de a-și imagina că o persoană de renume vine la ceai. Acea persoană poate fi un personaj de poveste, un personaj de desene animate sau un actor. Copiilor li se va sugera să își imagineze că au un pumn de praf magic pe care îl presară deasupra acestui personaj. Acesta le va da puterea de a pune cinci întrebări , indiferent care- iar răspunsul va fi adevărul și numai adevărul. Ceilalți copii din grupă vor răspunde la întrebări.

„Logică trăsniță”

Acest joc dezvoltă abilitățile de comunicare și gândirea laterală, având în vedere că preșcolarii trebuie să își blocheze „modul logic” normal și să analizeze situația dintr-un punct de vedere diferit. Acest joc ar putea fi folosit cu succes la o grupă de copii de 5-6 ani. Cerințele pot fi adaptate în funcție de nivelul copiilor de cunoștințe.

Preșcolarii își vor imagina că îl au în fața lor pe primarul orașului/președintele țării și își vor folosi abilitățile de comunicare încercând să îl convingă că:

- ✚ Toate magazinele ar trebui să fie construite sub pământ;
- ✚ Fiecare gospodărie ar trebui să aibă o girafă;
- ✚ Toată lumea ar trebui să poarte mov;
- ✚ Ciocolata ar trebui să fie gratuită;

Educatorea le va oferi sprijin prin întrebări ajutătoare și le va sugera copiilor să se gândească chiar ei la alte sugestii de provocări.

„Poți vinde?”

Jucătorii își adresează unul altuia pe rând, provocări aparent imposibile, cum ar fi:

„Poți vinde osticlă de aer proaspăt?” sau „Poți vindeo cutie de iarbă cosită?”, „o sacoșă de dopuri?”, „un fir de păr?” etc.

Adversarii lor trebuie să se gândească cum ar putea să vândă acele lucruri. Ei vor oferi detalii despre cum vor ambala acel produs, sau unde îl vor vinde? La ce ar putea folosi?

„Ești provocat să...”

Acest joc îi ajută pe copii să se gândească la soluții creative pentru rezolvarea unor probleme. De asemenea, ei vor învăța să își facă un plan în trei pași, astfel încât să găsească o soluție la problemă (ex. Mai întâi voi.....Apoi.....În cele din urmă...)

Educatorea va lansa provocări de genul: „Cum construiești o casă pe vârful unui munte înalt?”, „Cum poți să răpești un elefant, ziua în amiaza mare?”, „Cum poți să faci pâine dacă nu ai făină?”, „Cum poți să faci o casă dacă nu ai cărămizi?” s.a.

BIBLIOGRAFIE:

Simister, C.J, (2011). *Jocuri pentru dezvoltarea inteligenței și creativității copiilor*. Ed. Psihologia copilului & Parenting. București.

De Bono. Edward, (2015), *Gândirea laterală*, Ed. Curtea Veche Publishing, București

Marcia L. Nell & Walter F. Drew (2016), *De la joc la învățare. Cum folosim jocul didactic în educația timpurie.*, Ed. Trei, București.